Школа Лицей № 101

МҰҚАҒАЛИ МАҚАТАЕВ

ҚАЗАҚ ТІЛІ МЕН ӘДЕБИЕТ ПӘНІНІҢ МҰҒАЛІМІ:

ДАУКИШЕВА ЖАЗИРА АХМЕДИЕВНА

САБАҚТЫҢ ТАҚЫРЫБЫ:

- Лексикалық тақырыбы: Мұқағали Мақатаев
- Грамматикалық: Морфология (сөз құрамы , сөз таптары)

САБАҚТЫҢ МАҚСАТЫ:

- Жиырмасыншы ғасырдың ұлы ақыны Мұқағали Мақатаевтың білімдар, ойшыл, зиялы ірі тұлға екенін оқушыларға жеткізу; грамматикалық материалдарды бекіту:
- Ойларын еркін жеткізе білуге баулу:
- Өнер адамына, еліне, тарихына, тілге деген сезімін ояту.

Көрер едің,
Шаламын ба, отпын ба,
Білер едің,
Ақынмын ба, жоқпын ба?..
Кектендірген хан Жәңгір де жоқ мұнда,
Кектенетін Махамбет те жоқ мұнда.
Түсінер ең
Езбін бе, әлде ермін бе?
Байқар едің,
Артықпын ба, кеммін бе?..
Мен Спартак бола алмадым, не шара,

Сенің өзің Цезарь болып көрдің бе?

Абай үніне үн қосып, Абай өнегесін үлгі тұту өз жанының аңсары, қалауы екенін білдіреді.
... Мен-дағы өлең жазбаймын ермек үшін,
Ермек үшін, немесе өлмеу үшін.
Жазсам, жазам жырды мен, жасырмаймын.
Жаралы жүректерді емдеу үшін.
Немесе:
Қуат алып Абайдың тіл-күшінен,
Жыр жазамын Абайдың үлгісімен.
Абай болып табынсам бір кісіге,
Абай болып түңілем бір кісіден...-
Деген жыр жолдарынан, Мұқағалидың өзі “Абай жаққан бір сәуле сөнбеу үшін” жанын
Салған ақын бейнесі танылады.

- Мұқағалидің өлеңі “Фариза”; әнін жазған Әбиірбек Тінәлиев

МӘТІН БОЙЫНША ЖҰМЫС ТӘРТІБІ:

- **Түсініп оқу**
- **Мазмұнын түсінуде қиындық тудыратын сөздерді анықтау**
- **Сөздікпен жұмыс**
- **Мәтінге қатысты сұрақтарға жауап беру**
- **Мәтіннен жалқы есімдердің тұлғасын анықтау**
- **Мәтіндегі асты сызылған сөздерге морфологиялық талдау жасау**
- **Тест сауалдарына жауап беру**

Мұқағали Мақатаев

- М. Мақатаев 1931 жылы ақпан айының 9 жұлдызында Алматы облысының (қазіргі) Райымбек ауданының Қарасаз ауылында дүниеге келген. Мұқағали мектеп қабырғасында оқып жүргенде өлең жаза бастаған. Ол 10-ыншы сыныпты интернатта бітірген. ҚазМУ-ң филология факультетін бітірген. Университетте оқып жүргенде қызыл отау меңгерушісі, комсомол жетекшісі болды.
- М.Мақатаевтың ең бірінші жазған өлеңі “Қойшы бала Әкітай”. Бұл өлеңде ақынның өз өмірі суреттеледі. Ақынның тірісінде үш аудармасы жарыққа шықты. Оған Қазақстан Республикасы мемлекеттік сыйлығы берілді, сондай-ақ “Ғасыр ақыны” атағы да берілген.
- М.Мақатаев поэзия жанрында ғана емес проза,драма саласында да қалам тартты. Ақынның 8 жыр жинағы жарық көрген. Поэмалары: “Райымбек”, “Аққулар ұйықтағанда”, “Қайырлы түн”, “Арман”, “Досыма хат”.
- Мұқағали Мақатаевтың өлеңдеріне Қазақстан композиторлары Нұрғиса Тілендиев, Алтынбек Қоразбаев және тағы басқа сазгерлер ән жазған.
- М.Мақатаев 1976 жылы дүниеден өтті, бірақ та ол өзінің артында көп мұра қалдырды, оның атында Алматы қаласында мектеп , көше және мұражай ашылған.

С Ө З Д І К

Қабырғасында - здесь: в стенах
Суреттеледі-здесь:описывается
Қалам тартты - здесь: работал
Меңгерушісі - заведующий
Жетекшісі - руководитель

СӨЗДІКПЕН ЖҰМЫС

- Сөз тіркестерін құрастыр:

СӨЗДІКПЕН ЖҰМЫС

- Сөйлем құрастыр :

СҰРАҚТАРҒА ЖАУАП БЕРІҢДЕР:

- М.Мақатаевтың туған жылы, туған жері.
- М.Мақатаев алғашқы өлеңдерін қашан жаза бастады?
- Университеттегі оның қоғамдық қызметі.
- М.Мақатаевтың поэмалары.
- М.Мақатаевтың еңбегінің бағалануы.
- Оның өлеңдеріне музыка жазған қазақ композиторлары.

МӘТІНДЕГІ ЖАЛҚЫ ЕСІМДЕРДІҢ ТҰЛҒАСЫН АНЫҚТА .

- Географиялық атаулар
- Адамдардың есімдері
- Әдеби шығармалардың аты
- Оқу орнының атауы

СӨЗДЕРДІ МОРФОЛОГИЯЛЫҚ ТҰРҒЫСЫНАН СИПАТТА:

Ауылында **Оқып жүргенде**
Облысының **Қазіргі**

Сөз табы :

Құрамына қарай:

Тұлғасына қарай:

Мағынасына қарай:

Сөз құрамы:

Тест сауалдарына жауап беріңдер

1.Қосымша түрлерінің қатарын белгілеңіз

А. септеулік, демеулік

Ә. жіктеу,септік

Б. жұрнақ,жалғау

В. жалғаулық,жіктеу

2. Жұрнақ түрлерін анықтаңыз

А. септік,жалғау

Ә. түбір,қосымша

Б. сөз түрлендіруші,қосымша

В. сөз тудырушы , сөз түрлендіруші

3. Тәуелдік мағына тудыратын жұрнақты табыңыз

А.-лар,-лер,-тар

Ә.-ның,-нің,-дың,

Б.-нікі,-дікі,-тікі,

В.-мын,-мыз,-сыңдар,

4. "Өлеңі" сөзіндегі соңғы қосымшаны анықтаңыз

А. бұйрық рай жұрнағы

Ә. тәуелдік жалғауының 3-жағы

Б. жіктік жалғау

В. барыс септік жалғауы

қатаевтың алғашқы өлеңін көрсетіңіз

ма хат"

дұрыс

қате

ТЕКСЕРІҢДЕР:

БАҒАЛАҢДАР:

1. В
2. Б
3. Б
4. Ә
5. Б
6. Б
7. Ә
8. В

8 дұрыс жауап – “5”

7-6 дұрыс жауап – “4”

5-4 дұрыс жауап – “3”

Ал менің есіме Мұқағали Мақатаевтың тағы бір өлең жолдары келіп тұр, «Қазақстан» деген өлеңінен үзінді:

ҚАЗАҚСТАН

Жақсы аттанды демессің,сүйем десем,
Табынатын Тәңірім,Ием де – сен.
Адам болып күн кешу қиын маған,
Арқа тұтып, өзіңе сүйенбесем.
Сен менің сүйегім мен қанымдасың,
Жанымдасың,ұятым, арымдасың.
Саған деген махаббат дамылдасын,
Тек сенің топырағыңды жамылғасын.

Мұқағали өз елінің, жерінің адал азаматы болғандықтан, осындай жолдар жазды.

Ал сендер Қазақстанның болашағы, үмітісіңдер. Қазақтың біртуар ақыны Мұқағали туралы өз ойларыңды қалай білдіре аласыңдар? - деген сұрақпен сабақты қорытындылап , үй тапсырмасын айтып кетейін:

ҮЙГЕ ТАПСЫРМА:

I. Мұқағали Мақатаевтың өмір жолы, шығармашылығы бойынша презентация дайындау.Осы өлең жолдарын жұмыстың эпиграфы ретінде қолдану қажет.

Тыңдағандарыңызға көп рақмет!

Сау болыңыздар!